

Σπιναλόγκα. Δεν είναι ένα από τα πολλά Ενετικά Φρούρια. Είναι μνημείο αποτροπής ολοκληρωτικών πολιτικών.

Η παρουσία της Υπουργού Πολιτισμού κ. Λίνας Μενδώνη στον Δήμο Αγίου Νικολάου στις 04/08/2022 άφησε μια “γλυκόπικρη γεύση”. Γιατί από την μία πλευρά, δόθηκαν απαντήσεις και οδηγίες για επίλυση σοβαρών θεμάτων που έχουν κολλήσει στα γρανάζια της γραφειοκρατίας και της αποστελέχωσης του δημόσιου τομέα εδώ και χρόνια (αρχαιολογικές ζώνες Καλού Χωριού, αντιμετώπιση καθημερινότητας – καθαριότητα, μικροσυντηρήσεις κ.α στην Σπιναλόγκα) καθώς και στην προώθηση του μεγάλου έργου ηλεκτροδότησης και υδροδότησης του νησιού, ενώ από την άλλη ανακοινώθηκε ότι το ΥΠ.ΠΟ. αλλάζει πολιτική στο θέμα του τρόπου ένταξης της νήσου Σπιναλόγκα στα μνημεία τα προστατευόμενα στην UNESCO. Δεν θα το προωθήσει πλέον ως αυτόνομο μνημείο αλλά μέσα από μια σειριακή εγγραφή μόνο ως ενετικό φρούριο αφήνοντας στην άκρη την κύρια διάσταση που έχει αποφέρει την επισκεψιμότητα που έχει, δηλαδή, ότι αποτελεί μνημείο ανθρώπινου πόνου και εγκλεισμού !

Η Υπουργός απέδωσε την εξέλιξη σε λάθη της προηγούμενης ηγεσίας του ΥΠ.ΠΟ. Επειδή συμμετείχα στην όλη διαδικασία από την αρχή και έχω στο προσωπικό μου αρχείο όλη την αλληλογραφία μέχρι σήμερα, θα την παραθέσω ως απάντηση στην Υπουργό. Χρονολογική εξέλιξη του θέματος :

- Η πρόταση για ένταξη της Σπιναλόγκα στα προστατευόμενα από την UNESCO μνημεία, ξεκίνησε το 2009 από το ΤΕΕ/ΤΑΚ που έστειλε σχετικό αίτημα προς το ΥΠ.ΠΟ. στις 20-10-2009 και απαντήθηκε με το ΥΠΠΟ/ΓΔΑΠΚ/ΑΡΧ/Α2/Φ91.8.1/99455/3000 έγγραφο. Τότε το μνημείο υπαγόταν στην 13η ΕΒΑ με έδρα το Ηράκλειο – αφού η ΕΦ.Α.ΛΑΣ. ως υπηρεσία συστάθηκε αργότερα- και υπεύθυνη ήταν η αρχαιολόγος κ. Γωγώ Μοσχόβη.
- Το 2010 , με την χρηματοδότηση της τότε Νομαρχίας Λασιθίου συγκροτήθηκε η αρχική 5μελής ομάδα εργασίας(Ζερβός Αντ. / Μαλλιαράκη Στέλλα / ΜαυρικάκηςΚων / Μουντράκη Εύα / Σγουρός Οδ.) για την προετοιμασία της 1ης φάσης της όλης διαδικασίας , δηλ. της υποβολής του φακέλου στο Υπουργείο για την αποδοχή του αιτήματος και την προώθηση - από το ΥΠ.ΠΟ. πλέον- του αιτήματος προς την UNESCO . Κατά την σύνταξη του φακέλου της α’ φάσης έγιναν δύο συναντήσεις της αρχικής ομάδας του ΤΕΕ/ΤΑΚ με την τότε Γεν. Γραμματέα και σημερινή Υπουργό και στελέχη του ΥΠ.ΠΟ. Μία στον Άγιο Νικόλαο και μία στα κεντρικά του Υπουργείου. Στις συναντήσεις αυτές, δεν δόθηκε καμιά διαφορετική κατεύθυνση από την ένταξη ως μεμονωμένο μνημείο. Και φυσικά συνεχής συνεργασία με τις τοπικές υπηρεσίες.
- Η Ομάδα ετοιμάζει το σχετικό φάκελο της 1ης φάσης και το ΤΕΕ/ΤΑΚ με την Περιφέρεια Κρήτης αποστέλλεται στο Υπουργείο και γίνεται αποδεκτός κατ’ αρχήν. Ως κριτήρια ένταξης με βάση τον κατάλογο κριτηρίων της UNESCO προτάθηκαν , σε συνεννόηση πάντα με τις υπηρεσίες τα :
  - «Να αποτελεί αριστούργημα της ανθρώπινης δημιουργικής διάνοιας.»
  - «Να επιδεικνύει σημαντικές ανθρώπινες αξίες για μακρά περίοδο χρόνου ή σε μία πολιτιστική περιοχή του κόσμου, σε εξελίξεις στην αρχιτεκτονική ή την τεχνολογία, τις μνημειακές τέχνες, την πολεοδομία ή τον σχεδιασμό τοπίου.»
  - iv : «Να αποτελεί σημαντικό παράδειγμα τύπου κτηρίου, αρχιτεκτονικού ή τεχνολογικού συνόλου ή τοπίου που απεικονίζει σημαντική ή σημαντικές φάσεις της ανθρώπινης ιστορίας.»

νι «Να συνδέεται άμεσα ή διακριτά με γεγονότα ή ζώσες παραδόσεις , με ιδέες ή πίστεις (ή πεποιθήσεις) με καλλιτεχνικά ή λογοτεχνικά έργα εξέχουσας παγκόσμιας σημασίας.»

- Τον Ιανουάριο του 2014 με την αναμόρφωση της λίστας των προς ένταξη μνημείων (tentativelist) από την UNESCO, το μνημείο εντάσσεται στην λίστα ως μεμονωμένο μνημείο.

- Το 2015 (20-03-2015) με το με αριθμ. πρωτ. ΥΠΟΠΠΑΙΘ/ΓΔΑΠΚ/ΔΝΜΑ/ΤΕΕ.ΑΕΙ/47310/26016/1472/20-03-2015 δίνονται οδηγίες από το ΥΠ.ΠΟ. για την σύνταξη του διαχειριστικού σχεδίου για την ΣΠΙΝΑΛΟΓΚΑ .

- Το 2016 :

- 5ος/2016 ανατίθεται από τον Δήμο Αγίου Νικολάου , μετά από διαγωνισμό η συμπλήρωση του υλικού για την Β' φάση του φακέλου της υποψηφιότητας .

- Σε απάντηση προς την Βουλή των Ελλήνων, την ίδια χρονιά, για τα προς ένταξη μνημεία στην UNESCO ,η Σπιναλόγκα καταγράφεται ως μεμονωμένο μνημείο ενώ για πρώτη φορά αναφέρεται η σειριακή εγγραφή των Μινωικών ανακτόρων και των ελληνικών θεάτρων.

- Το 2017 υποβάλλεται στο ΥΠ.ΠΟ. η Β' φάση από τον Δήμο Αγ. Νικολάου.

Τα 4 αρχικά κριτήρια της α' φάσης περιορίζονται σε 3 , αφαιρώντας το πρώτο (το i)

- Το 2019

- Ιανουάριος του 2019 εγκρίνεται το διαχειριστικό σχέδιο από το ΥΠ.ΠΟ. και υποβάλλεται ο σχετικός φάκελος .

Από τα 3 κριτήρια της α' φάσης επιλέγονται τελικά τα 2 (τα iv και vi) . Η επιλογή γίνεται από τους υπηρεσ. Παράγοντες του ΥΠ.ΠΟ.

- Καλοκαίρι του 2019 γίνεται επίσκεψη εκπρόσωπο της UNESCO (απεσταλμένη της ICOMOS) για επιτόπιο έλεγχο των στοιχείων του φακέλου .

Η παράθεση όλων των παραπάνω στοιχείων νομίζω αποδεικνύει περίτρανα ότι η κατεύθυνση που δόθηκε εξ αρχής (2010) – και όχι από το 2015 και μετά – ήταν η διαμόρφωση σεναρίου για υποβολή της υποψηφιότητας ως μεμονωμένου μνημείου και όχι ως σειριακή εγγραφή με βάση συγκεκριμένα από τα προβλεπόμενα κριτήρια της UNESCO.

Θα πρέπει επίσης να καταγράψω – και για να μην αδικήσω κανένα – στις συζητήσεις της αρχικής ομάδας και των υπηρεσιακών παραγόντων του ΥΠ.ΠΟ. είχε “πέσει” , προφορικά, το σκεπτικό για σειριακή εγγραφή – αλλά μόνο με τα υπόλοιπα κρητικά φρούρια – και αποκλείστηκε αφού η Σπιναλόγκα έχει την επισκεψιμότητα που έχει λόγω της τελευταίας περιόδου “ζωής” της. Γιατί η αξία του δεν ήταν μόνο ένα σημαντικό ενετικό φρούριο καλοδιατηρημένο αλλά και η χρήση του ως χώρου εγκλεισμού των χανσενικών.

Έτσι “στήθηκε” όλο το σενάριο από τις ομάδες εργασίας που ενεπλάκησαν με την καθοδήγηση των υπηρεσιακών παραγόντων.

Επίσης να ξαναπώ ο ρόλος των δύο ομάδων που ασχολήθηκαν ήταν να αναζητήσουν και να τεκμηριώσουν τα κριτήρια και όχι η διαμόρφωση νέας πρότασης.

Είναι καθοριστικό τέλος να τονιστεί ότι από το 2009 που ξεκίνησε η όλη προσπάθεια μέχρι την κατάθεση του φακέλου το 2019 υπήρξε 3 φορές κυβερνητική αλλαγή . Αρχικά κυβέρνηση ΠΑΣΟΚ, στην συνέχεια ΝΔ-ΠΑΣΟΚ και τέλος ΣΥΡΙΖΑ-ΑΝΕΛ και οι οδηγίες προς τις ομάδες εργασίας από το ΥΠ.ΠΟ. δεν άλλαζαν ανάλογα με τους πολιτικούς προϊσταμένους .

Η Υπουργός αναρωτήθηκε αν γνωρίζουμε τι σημαίνει ένταξη μνημείου στην UNESCO και οι πιθανοί περιορισμοί που προβλέπονται. Την ενημέρωσα λοιπόν ότι υπήρξε ευρεία δημοσιότητα του θέματος . Μοιράστηκαν ερωτηματολόγια και έγιναν και δύο λαϊκές συνελεύσεις. Στις δύο λαϊκές συνελεύσεις που είχαν γίνει στην 1η φάση από την ομάδα του ΤΕΕ/ΤΑΚ είχαν όλα αναλυθεί. Με την 299/2011 απόφαση του ΔΣ του Δήμου Αγίου Νικολάου εγκρίνονται και υιοθετούνται τα πρακτικά των λαϊκών αυτών συνελεύσεων

Βρουχά και Ελούντας ομόφωνα. Μάλιστα στις μία από τις δύο αυτές συνελεύσεις – στον Βρουχά – είχε συζητηθεί η ιδέα να αναζητηθεί το Σήμα της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Κληρονομιάς και όχι η ένταξη στα μνημεία της UNESCO – ως πιο απλή διαδικασία και δεν έγινε δεκτό .

Όπως ανέφερε και η κ. Υπουργός κατά την επίσκεψη της στον Άγιο Νικόλαο, ο φάκελος της υποψηφιότητας ήταν πλήρης , όπως παραδέχεται και η ICOMOS.

Τα υπόλοιπα είναι πολιτικά ζητήματα. Και συζητούνται σε άλλο επίπεδο και όχι σε επίπεδο Δήμου ή ακόμα και Περιφέρειας. Τα μνημεία αποτελούν εθνική κληρονομιά και τα “διαχειρίζεται” συνολικά το κράτος μέσω του ΥΠ.ΠΟ.

Το θέμα λοιπόν είναι τι πολιτικό κεφάλαιο είναι διατεθειμένη να διαθέσει η κάθε χώρα – κάθε φορά – για να εντάξει τα μνημεία της στα μνημεία της UNESCO. Και αυτό δυστυχώς ή ευτυχώς είναι κεντρική πολιτική απόφαση.

Και η αλλαγή πολιτικής σ’ ένα εθνικό θέμα αποκλειστικής αρμοδιότητας ενός υπουργείου είναι κατανοητή αλλά τεκμηριωμένα . Και τα όποια λάθη γίνονται – αν γίνονται – δεν είναι κακό να διορθώνονται αναλαμβάνοντας και την όποια ευθύνη (προσωπική ή πολιτική) συνεπάγεται .

Προσωπική μου άποψη τέλος είναι ότι η Σπιναλόγκα δεν έχει “ανάγκη” μια σειριακή εγγραφή ως ένα ενετικό φρούριο για “παρηγοριά” . Ο μεγάλος αριθμός των επισκεπτών της (που το ΥΠ.ΠΟ. δεν θέλει να κοινοποιεί) το αποδεικνύει . Αυτοί μας “επέβαλλαν” να ασχοληθούμε τόσο σοβαρά με το μνημείο και να τοποθετήσουμε στο ύψος που του ανήκει .

Ο Δήμαρχος Αγίου Νικολαου
Αντώνης Εμμ. Ζερβός